

مقاله اصیل

بررسی میزان رعایت منشور حقوق بیمار از دیدگاه بیماران در بیمارستانهای آموزشی شهر اردبیل

دکتر فیروز امانی^۱، فاطمه محرمی^{۲*}، صبا سیفی^۳، رعنا معظمی^۳، دکتر وحید صادقی فرد^۴

۱. استادیار آمار زیستی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۲. دانشجوی کارشناسی فناوری اطلاعات سلامت (نویسنده مسئول)

۳. دانشجویان کارشناسی فناوری اطلاعات سلامت دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۴. استادیار گروه ارتوپدی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

چکیده

هدف: حقوق بیماران در کشورهای مختلف تحت تاثیر زمینه های اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی آنان می باشد. توسعه و اجرای قوانین مربوط به حمایت از حقوق بیماران نیز تابعی از این شرایط است. مطالبه و رعایت حقوق بیماران، مستلزم آشنایی و آگاهی بیماران از محتوای منشور حقوق بیمار می باشد. لذا این پژوهش باهدف تعیین میزان رعایت آن در بیمارستانهای شهر اردبیل انجام شد.

روش کار: مطالعه از نوع توصیفی - مقطعی و در ۴ بیمارستان تابعه دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بر روی ۲۰۰ بیمار بستری در سال ۱۳۹۰ با استفاده از پرسشنامه پژوهشگر ساخته، شامل مشخصات دموگرافیک و میزان رعایت منشور حقوق بیمار بود، جمع آوری گردید. میزان رعایت منشور حقوق بیمار در سه طبقه ی مطلوب، متوسط و نامطلوب رتبه بندی گردید و توسط ۱۴ گویه سنجیده شد که به هر گویه ای که اصلاً رعایت نشده بود، امتیازی تعلق نمی گرفت و گویه ای که خیلی کم رعایت شده بود یک امتیاز، گویه ای که تا حدودی رعایت شده بود ۲ امتیاز، گویه ای که کاملاً رعایت شده بود ۳ امتیاز داده شد. امتیازات کسب شده بین ۱۴-۰ به عنوان نامطلوب، ۲۸-۱۴ به عنوان متوسط، ۴۲-۲۸ به عنوان مطلوب طبقه بندی شد. پرسشنامه در اختیار مشارکت کنندگان در پژوهش قرار داده شد و پس از تکمیل در شرایط یکسان جمع آوری گردید. سپس داده ها با استفاده از روش های آمار توصیفی، توسط نرم افزار SPSS-19 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتیجه گیری: میزان رعایت منشور حقوق بیمار در بیمارستان های مورد مطالعه ۵۴/۵ درصد در سطح مطلوب بود. در پژوهش حاضر با توجه به نتایج؛ گویه های مشارکت بیمار در انتخاب شیوه نهایی درمان و آزادی بیمار در انتخاب روش های درمانی با توزیع فراوانی نسبی ۴۰/۴ درصد تا حدودی رعایت شده در حالی که دریافت درمان مطلوب و موثر در اسرع وقت با فراوانی نسبی ۷۶/۳ درصد کاملاً در بیمارستان های شهر اردبیل از منشور حقوق بیماران رعایت شده است.

کلید واژه ها: منشور حقوق بیمار، رضایتمندی، ارتباط با بیمار.

مقدمه

سلامت است. ارتباط مناسب و صادقانه، احترام به ارزشهای شخصی و حرفه ای و حساسیت نسبت به تفاوت‌های موجود، لازمه ی مراقبت مطلوب از بیمار است. بیمارستانها به عنوان یکی از مهم ترین ارکان ارائه ی خدمات سلامت، باید نهادی برای درک و احترام به حقوق بیمار، خانواده ی آنان، پزشکان و سایر مراقبت کنندگان باشند. بیمارستانها و کلیه ی مراکز ارائه ی خدمات سلامت باید به جنبه های اخلاقی مراقبت، واقف بوده و به آن احترام گذارند. در سایه ی تعامل مناسب ارائه دهندگان و گیرندگان خدمات سلامت نسبت به وظایف خود و احترام به حقوق دیگران، سلامت جامعه در بالاترین سطح ممکن قابل دستیابی خواهد بود. با توجه به اینکه سلامت جسمی، روانی، معنوی و اجتماعی از مهم ترین ابعاد وجودی هر فرد بوده و تأمین آن بر اساس اصل ۲۹ قانون اساسی، از مهمترین تعهدات حاکمیت در جمهوری اسلامی است. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی خود را در قبال ارائه ی مطلوب خدمات سلامت از جمله رعایت منشور حقوق بیمار برای آحاد جامعه مسئول میداند. منشور حقوق بیمار عبارت است از: دفاع از حقوق انسان به منظور حفظ حرمت و عزت او برای اطمینان از اینکه در مواقع بیماری به ویژه در فوریتهای پزشکی بدون تبعیض سنی و جنسی و دارا بودن قدرت مالی از جسم و جان و سلامت او مراقبت کافی به عمل خواهد آید و این مراقبت در

مفهوم حقوق طبیعی و حقوق انسانی، قرن‌ها مورد توجه انسان بوده است و این مهم در تعالیم آسمانی تمامی انبیاء الهی به اشکال مختلف نمایان است و به عنوان یک اصل پیشرفته ی علمی و انسانی به چشم می خورد. بی شک هر انسانی دارای حقوق فردی و اجتماعی است که به عنوان یک اصل، توسط تمامی جوامع بشری پذیرفته شده است.^(۱) اما گروه های آسیب پذیر اجتماع از حقوق خاص و ویژه تری برخوردارند. بیماران یکی از آسیب پذیرترین گروههای اجتماعی هستند که چه به لحاظ جسمی و چه به لحاظ روانی، اجتماعی و اقتصادی در معرض خطر قرار دارند و این خود مؤید توجه خاص مجامع بین المللی حقوق بشر به مفهوم حقوق بیمار می باشد. سوگندنامه بقراط، مناجات نامه ی ابن میمون و آیین اخلاقی عقلی شیرازی از متون کهنی هستند که در آن به اصولی چون لزوم رجحان منافع بیمار بر پزشک و رعایت اصل رازداری تأکید شده است. در دهه های اخیر متناسب با پیشرفت خیره کننده ی علوم خصوصاً پزشکی و پیدایش روشهای روز آمد درمانی و پیشرفت فناوریهای علوم پزشکی، حوزه ی تعامل و مداخلات پزشکی وسعت زیادی پیدا کرده است و این خود چالشهای اخلاقی زیادی را به دنبال داشته است و بیماران به عنوان یکی از آسیب پذیرترین گروههای اجتماعی در معرض خطر قرار داشته و دارند.^(۱) نظام سلامت کارآمد نیازمند مشارکت فعال گیرندگان و ارائه کنندگان خدمات

اشکوری و همکاران میزان رعایت حقوق بیمار را ۵۳٪ درصد، رنگرز ۶۷/۷٪ درصد، ملکشاهی ۵۶/۲٪ درصد و داداشی ۵۶/۲٪ درصد گزارش کردند (۱۵ و ۵۷).

با توجه به اهمیت رعایت حقوق بیماران در ارائه خدمات به آنان مبتنی بر منشور حقوق بیمار و درجات متفاوت رعایت منشور حقوق بیمار در جوامع مختلف و با عنایت به تأکید بیشتر وزارت بهداشت در سال های اخیر در خصوص اطلاع رسانی مفاد منشور حقوق بیمار و نصب آن در معرض دید بیماران، لذا برای پاسخگویی به این سؤال که میزان رعایت آن در حال حاضر در یکی از بیمارستانهای آموزشی شهر اردبیل چقدر می باشد، برآن شدیم تا پژوهش حاضر را به انجام رسانیم.

روش تحقیق

مطالعه حاضر از نوع مطالعه توصیفی از نوع مقطعی (Cross-sectional) است که با توجه به مطالعات انجام شده در زمینه حقوق بیمار حجم نمونه برای این مطالعه به روش نمونه گیری هدفدار ۲۰۰ نفر محاسبه گردید. آزمودنی ها تمامی بیماران بستری در چهار بیمارستان آموزشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بوده و معیارهای ورود به مطالعه شامل حداقل ۱۵ سال سن، تمایل به شرکت در پژوهش، عدم ابتلا به اختلالات روانی، قادر به همکاری و حداقل ۲۴ ساعت از مدت

محیطی سرشار از احترام و با کیفیت مطلوب ارائه خواهد شد^(۷). منشور حقوق بیمار در ایران در سال ۱۳۸۱ تدوین و از سوی معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در زمستان ۱۳۸۱ ابلاغ گردید. مراکز بهداشتی - درمانی براساس این دستورالعمل موظف بودند که مفاد منشور حقوق بیمار را در مکان مناسب و قابل رؤیت نصب نمایند. اگر چه تدوین منشور حقوق بیماران نقطه ی شروعی برای حرکت در راستای توجه همه جانبه به تأمین حقوق بیماران و تنظیم و تعریف صحیحی از روابط ارائه کنندگان و گیرندگان خدمات بهداشتی - درمانی است، اما توجه به نظرات ذینفعان در خصوص ضرورت این حقوق و تأثیر عوامل مختلف، از جمله جایگاه حرفه‌ای و تفاوت های محیطی در ارزیابی این ضرورت، سیاستگذاران را در طراحی برنامه های ترویجی و نظارتی جهت بهبود وضعیت رعایت حقوق بیمار رهنمود نخواهد ساخت. به نظر میرسد زندگی حرفه ای پرسنل درمانی با مجموعه ای از مقررات و قوانین به هم آمیخته است که یکی از این موارد منشور حقوق بیمار است. در این میان توفیق خدمت مطلوب و صادقانه و مبتنی بر مفاد منشور مذکور نصیب کسانی می شود که علم و آگاهی بیشتری برآن داشته و در پرتو این آگاهی بتوانند با مسائل طرح شده در محیط درمانی به صورت بایسته و شایسته برخورد کنند.

مطالعات مختلف درجات متفاوتی از میزان رعایت منشور حقوق بیمار را گزارش کردند. وسکویی

استفاده از روش های آمار توصیفی، رگرسیون توسط نرم افزار SPSS-19 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.^(۳)

یافته ها

از ۲۰۰ نفر جامعه مورد پژوهش ۱۱۳ زن (۵۶/۲٪) و ۸۷ مرد (۴۳/۳٪) بودند که از نظر سطح تحصیلات، ۴۰/۵ درصد بیماران (۸۱ نفر) بی سواد، ۲۷/۵ درصد (۵۵ نفر) ابتدایی، ۲۲/۵ درصد (۴۵ نفر) راهنمایی و متوسطه و ۹/۵ درصد (۱۹ نفر) تحصیلات عالی داشتند. ۵۶ درصد بیماران (۱۱۲ نفر) ساکن شهر و ۴۴ درصد بیماران (۸۸ نفر) ساکن روستا بودند. همچنین ۱۷۶ نفر (۸۸٪) بیمار متاهل و ۲۴ نفر (۱۲ درصد) مجرد بودند. بیماران بین ۹۵-۱۵ سال سن دارند که میانگین سنی بیماران (۳/۳۸) با انحراف استاندارد (۵/۳۳) ۷۵ سال بود. از نظر وضعیت مالی ۲۷ نفر (۱۳/۵ درصد) خوب، ۱۳۵ نفر (۶۷/۵ درصد) متوسط و ۳۸ نفر (۱۹ درصد) ضعیف بودند. و نیز ۵۴/۵ درصد پاسخگویان میزان رعایت منشور حقوق بیمار توسط پرسنل را مطلوب ارزیابی نمودند.

بحث و نتیجه گیری

یافته های حاصل از این تحقیق نشان داد که میزان رعایت منشور حقوق بیمار در بیمارستان مورد مطالعه ۵۴/۵ درصد در سطح مطلوب بود. رنجرز جدی و ربیعی نیز در مطالعه ی خود نشان دادند که میزان رعایت منشور حقوق بیمار در سطح مطلوب در حدود ۶۷/۷۴ درصد بود. میزان رعایت منشور حقوق

بستری شدن آنان در بیمارستان گذشته باشد، بودند. محیط این پژوهش تمامی بیمارستان های آموزشی استان اردبیل بود. بیماران مورد مطالعه با توجه به نسبت تعداد تخت در هر بخش به تعداد کل تخت های بیمارستان از بخش های عمومی (نظیر داخلی، قلب، جراحی، ارتوپدی و اطفال) انتخاب شدند که در مورد بیماران اطفال با مادر مصاحبه شد. در بخش های ویژه (نظیر ICU، CCU و دیالیز) به علت شرایط خاص و عدم پاسخگویی آنها به پرسشنامه وارد مطالعه نشدند. انجام مصاحبه منوط به اخذ رضایت بیمار (و در صورت کودک بودن از مادر او) پس از آگاهی از اهداف پژوهش بود. پرسشنامه پژوهش حاضر مشتق از دو بخش مشخصات دموگرافیک و پرسشنامه ای منشور حقوق بیمار بود. رعایت منشور حقوق بیمار توسط ۱۴ گویه سنجیده شد که به هر گویه ای که اصلاً رعایت نشده بود، امتیازی تعلق نمی گرفت و گویه ای که خیلی کم رعایت شده بود یک امتیاز، گویه ای که تا حدودی رعایت شده بود ۲ امتیاز، گویه ای که کاملاً رعایت شده بود ۳ امتیاز داده شد. در مجموع امتیازات کسب شده برای هر پرسشنامه مربوط به رعایت منشور بین ۰-۴۲ به دست آمد. امتیازات کسب شده بین ۰-۱۴ به عنوان نامطلوب، ۱۴-۲۸ به عنوان متوسط، ۲۸-۴۲ به عنوان مطلوب طبقه بندی شد. پرسشنامه در اختیار مشارکت کنندگان در پژوهش قرار داده شد و پس از تکمیل در شرایط یکسان جمع آوری گردید. سپس داده ها با

آمد که این میزان در تحقیقات بصیری مقدم ۷۱/۷ درصد می باشد و با پژوهش حاضر همخوانی دارد و با مطالعات نعمت الهی (۸۶/۲ درصد) و رنگرز (۸۴/۵۳ درصد) و همچنین این میزان در در تحقیق حسینیان (۸۵ درصد می باشد که با پژوهش حاضر همخوانی ندارد).^(۱۳؛۶؛۷) در پژوهش حاضر با توجه به نتایج جدول شماره ۳ گویه های مشارکت بیمار در انتخاب شیوه نهایی درمان و آزادی بیمار در انتخاب روش های درمانی با توزیع فراوانی نسبی ۴۰/۴ درصد تاحدودی رعایت شده در حالی که دریافت درمان مطلوب و موثر در اسرع وقت با فراوانی نسبی ۷۶/۳ درصد کاملاً در بیمارستان های شهر اردبیل از منشور حقوق بیماران رعایت شده است. پیشرفت های اخیر در حوزه ی حقوق بیمار در جهان و ایران نشان می دهد که توجه روزافزونی از سوی قانون گذاران، سازمان های بین المللی و جوامع به این مساله شده است. در میان حرفه های بهداشتی، پزشکان و پرستاران دارای مسئولیت اولیه جهت حفظ حقوق بیماران می باشند. کاهش فشار کاری و مشکلات اقتصادی- اجتماعی ارائه دهندگان مراقبت به طوری که این گروه حقوق خود را در این زمینه ادا شده بدانند؛ تامین وسایل و امکانات و ارتقا ساختار بیمارستان ها، اطلاع رسانی و آموزش جامعه و حرفه های مراقبت بهداشتی به منظور افزایش آگاهی افراد در مورد حقوق بیماران و همچنین تاسیس واحدهای حقوق بیماران در بیمارستان ها و استفاده از

بیماران در تحقیق اشکوری (۱۳۸۷) و ملکشاهی (۱۳۸۷) به ترتیب ۵۳/۳ و ۵۶/۲ درصد می باشند که با نتایج این پژوهش مطابقت و همخوانی دارد. بیشترین میزان رعایت مربوط به دریافت درمان مطلوب و موثر در اسرع وقت و اجازه شرکت در ورود به پژوهش بود (۵۷). میزان رعایت حقوق بیمار در ارتباط با رعایت محرمانه ماندن اطلاعات پزشکی در جامعه ی مورد نظر ۵۴/۶ درصد به دست آمده این نتیجه در مطالعه بصیری مقدم ۶۱/۱ درصد بود و در مطالعه رنگرز این میزان ۶۳/۵ بود. حسینیان در پژوهش خود در مورد رعایت حقوق مددجویان در بخش های بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی همدان، رعایت حق رازداری را ۶۴/۵ درصد گزارش نموده است که با پژوهش حاضر همخوانی دارد.^(۷؛۳؛۱) میزان رعایت حقوق بیمار در خصوص حق تعویض پزشک معالج و رد درمان در جامعه ی مورد پژوهش ۴۰/۴ درصد به دست آمد، که نتیجه بدست آمده با تحقیقات بصیری مقدم (۴۴/۷ درصد) همخوانی دارد اما در مطالعه ی رنگرز جدی این مقدار ۷۱/۵۶ درصد و در مطالعه نعمت الهی ۸۹/۶ درصد به دست آمده که با مطالعه حاضر همسویی ندارد. حسینیان نیز حق قبول یا رد درمان را ۶۷/۷ درصد گزارش نموده است که با نتایج این تحقیق همخوانی ندارد. میزان رعایت حقوق بیمار در مورد دریافت درمان محرمانه در جامعه ی مورد پژوهش ۶۱/۸ درصد بدست

تشکر و قدردانی

برخود لازم می دانیم از کلیه بیماران، پرسنل و مسئولین محترم بیمارستان های مورد مطالعه که در انجام این پژوهش با ما نهایت همکاری و مساعدت را نمودند تشکر و قدردانی نماییم و از آنجا که این پژوهش با حمایت دانشگاه علوم پزشکی اردبیل به انجام رسیده است، لذا بدینوسیله از همکاری صمیمانه استاد فیروز امانی و آقای حسین محرمی تشکر و قدردانی میشود.

رویکردهای بین بخشی در این واحدها و وضع قوانین و مقررات مربوط به حقوق و مسوولیت های بیماران ارائه دهندگان مراقبت و سازمان های بهداشتی- درمانی می تواند نقش عمده ای در افزایش رعایت حقوق بیماران در بیمارستان ها ایفا نماید.

جدول شماره (۱)

انحراف معیار	درصد تجمعی	درصد	تعداد	آمار
				رضایتمندی بیماران
۰/۷۰۵	۱۲,۵	۱۲,۵	۲۵	نا مطلوب
	۴۵,۵	۳۳	۶۶	متوسط
	۱۰۰	۵۴,۵	۱۰۹	مطلوب

جدول شماره (۲)

ردیف	مشخصات دموگرافیک	تعداد	درصد	درصد تجمعی	انحراف معیار
۰/۴۹۵	جنس	۸۷	۴۳/۳	۴۳/۵	۰/۴۹۵
	مرد	۱۱۳	۵۶/۲	۵۶/۵	
۱/۰۰۷	تحصیلات	۸۱	۴۰/۵	۴۰/۵	۱/۰۰۷
	بی سواد	۵۵	۲۷/۵	۶۸	
	ابتدایی	۴۵	۲۵/۵	۹۰/۵	
	راهنمایی و متوسطه	۱۹	۹/۵	۱۰۰	
۰/۴۹۷	محل سکونت	۱۱۲	۵۶	۵۶	۰/۴۹۷
	شهر	۸۸	۴۴	۱۰۰	
۰/۳۲۵	تأهل	۲۴	۱۲	۱۲	۰/۳۲۵
	مجرد	۱۷۶	۸۸	۱۰۰	
۱۹/۶۶۴	سن	۴۱	۲۰/۵	۲۰/۵	۱۹/۶۶۴
	۱۵-۳۰	۲۵	۱۲/۵	۳۳	
	۳۰-۴۵	۵۷	۲۸/۵	۶۱/۵	
	۴۵-۶۰	۴۴	۲۲	۸۳/۵	
	۶۰-۷۵	۳۲	۱۶	۹۹/۵	
	۷۵-۹۰	۱	۰/۵	۱۰۰	
۰/۵۶۸	وضعیت مالی	۲۷	۱۳/۵	۱۳/۵	۰/۵۶۸
	خوب	۱۳۵	۶۷/۵	۸۱	
	متوسط	۳۸	۱۹	۱۰۰	

جدول شماره (۳)

جدول شماره (۳) توزیع فراوانی نسبی میزان رعایت منشور حقوق بیمار به تفکیک گویه ها

گویه	کاملاً	تاحدودی	خیلی کم	اصلاً
شناسایی محل بستری	۵۷/۵	۱۸/۶	۱۴/۱	۹/۵
شناسایی اعضای گروه معالج	۵۸/۶	۲۴/۷	۱۰/۱	۶/۶
دریافت درمان مطلوب و موثر در اسرع وقت	۷۶/۳	۱۶/۲	۵/۱	۲/۵
دریافت درمان همراه با احترام کامل بر اساس عقاید و فرهنگ بیمار	۶۱/۸	۲۹/۶	۷/۰	۱/۵
دریافت اطلاعات لازم از پزشک در خصوص تشخیص و درمان بیماری	۴۶/۵	۳۲/۵	۱۵/۵	۵/۵
اجازه‌ی حضور بر بالین بیمار توسط کسانی که مستقیماً در روند درمان شرکت ندارند	۴۱/۹	۳۷/۹	۱۵/۷	۴/۵
دریافت اطلاعات لازم در رابطه با روشهای درمانی دیگر	۴۰/۴	۳۴/۳	۱۵/۷	۹/۶
مشارکت بیمار در انتخاب شیوه‌ی نهایی درمان	۴۰/۴	۳۱/۳	۱۵/۲	۱۲/۶
اجازه‌ی خاتمه دادن به درمان به ارضایت و میل شخصی	۴۶/۲	۲۹/۹	۱۵/۷	۸/۱
اجازه‌ی راجع به مراکز درمانی دیگر با رضایت شخصی	۴۹/۷	۳۸/۱	۱۰/۲	۲/۰
اطمینان از محرمانه ماندن محتوای پرونده‌ی پزشکی	۴۹/۵	۴۲/۳	۶/۱	۲/۰
رازداری پزشک و تیم درمانی	۵۴/۶	۳۷/۸	۶/۶	۰/۵
اجازه گرفتن جهت شرکت در پژوهش و اجازه‌ی خروج از آن	۶۶/۸	۲۷/۶	۳/۶	۲/۰
دریافت اطلاعات لازم در صورت اعزام	۵۲/۱	۳۲/۰	۹/۳	۶/۷

منابع:

۱. بصیری مقدم ک و م، مسلم ع، عجم زبید ح، جمال ف، بررسی آگاهی بیماران و کارکنان از منشور حقوق بیمار و میزان رعایت آن در یکی از بیمارستان های آموزشی گناباد، افق دانش، فصلنامه ی دانشگاه علوم پزشکی وخدمات بهداشتی درمانی گناباد، ۱۷(۱)

۲. بابا محمدی ف، بررسی میزان رعایت منشور حقوق بیمار از دیدگاه بیماران دانشگاه علوم پزشکی مازندران، مجله اخلاق و تاریخ پزشکی، ۱۳۹۰، ۴(۴)
۳. حسینیان م، بررسی رعایت حقوق بیماران در بیمارستان های دانشگاه علوم پزشکی شهر همدان، چکیده مقالات، اخلاق پزشکی، ۱۳۸۷
۴. رنگرز جدی ف، میزان رعایت منشور حقوق بیماران در بیمارستان های دولتی کاشان در سال ۱۳۸۱، فصلنامه بهبود ۱۳۸۴، ۳(۱): ۱۹-۱۶
۵. ملکشاهی ف، بررسی میزان احترام به محدوده قلمرو و حقوق بیماران در بیمارستان های شهدای عشایر خرم آباد، چکیده مقالات دومین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی ایران، ۱۳۸۷
۶. نعمت الهی م ، بررسی میزان رعایت منشور حقوقی بیماران، تهران ، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی دانشگاه علوم پزشکی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۷۶
۷. وسکویی اشکوری خ، کریمی م، بررسی میزان رعایت حقوق بیماران در بیمارستان های تابع دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال ۱۳۸۷، مجله اخلاق و تاریخ پزشکی ۱۳۸۸، ۲(۴): ۵۳-۴۷

8- Parsapoor AR, Bagheri AR, Larijani B. Patient rights in Iran. J Med Ethics Hist 2009; 27 (special issue): 39-47. [In Persian]

9- Cultural rights and house deputy. Ministry of health and medical education. Know your doctor and get acquainted with his duties. 1st ed. Tehran: Ministry of Health and Medical Education; 1993: 20-11. [In Persian]

10- PnbyLynyn. Patient's rights in Europe. Translated by: Larijani B, Abbasi M. Tehran: Al Hoora; 1998: 27. [In Persian]

11- RangrazJeddi F, Rabiee R. Observance rate of patients' bill of rights in kashan hospitals in2002. Behbood 2005; 9(1): 62-71. [In Persian]

12- Joolae S, Hooshmand A, Mehrdad N. Iranian Nurses' awareness of patients' rights and the barriers and facilitators of exercising these rights in practice, from their point of view. Final report of approved research. Iran, Tehran: Tehran University of Medical Sciences; 2006. [In Persian]

فصل نامه ی علمی - دانشجویی " کادوسه "

دوره ی دوم، شماره ی دو، تابستان ۱۳۹۱

- 13- VoskueeAshkuri K, Karimy M, Kohan N. Observance rates of the rights of patients in hospitals of Tehran Medical Sciences University in 2008. Journal of Medical Ethics 2009; 2(4): 47-53. [In Persian]
- 14- Malekshahi F. Observance rate of the rights of patients by providers care from view of patients in shohada-e-khoramabad hospital. Articles' abstract of the 2nd international congress of medical Ethics; Research center of Ethics & Hist. Iran, Tehran: Tehran University of Medical Sciences; 2008. [In Persian]
- 15- Dadashi M, Andarzhabibi R, Habibimoghadam A, Jilani M. Private clinic client's satisfaction of observing the patient's rights bill. J Med Ethics Hist 2010; (Special Issue): 61-68. [In Persian]
- 16- Salimi G, Yarmohammadiyan MH, Balochestani M. Patient rights awareness and respect by staff health centers in Isfahan. Health Info Manag 2006; 3(2): 63-79. [In Persian]
- 17- Zarei A, Arab M, Akbari F. Managers' knowledge on patient rights in Tehran hospitals. The Journal of Qazvin Univ of Med Sci 2007; 11(3): 65-71. [In Persian]
- 18- Mosadegh Rad AM, AsnaAshari P. Physicians and patients' awareness of patients' rights and its observation in shahidBeheshti hospital. Iran, Isfahan: Journal of Education in Medical Sciences 2004; 11: 45-53. [In Persian]
- 19- Hajavi A, Khoshgam M, Moosavi M. A study on awareness and consideration of legal aspects relating to consent form in the educational hospitals of shahidBeheshti university of medical sciences in 2008. Journal of Health Management 2009; 12(36): 47-52. [In Persian]
- 20- Keshvari M, HosseiniGh, Farajzadegan Z. Assessment of the patients attitude about respecting patient bill of rights in educational hospitals of Isfahan Medical University. Articles' abstract of the 1st congress of patient right. Fasa University of Medical Science; 2004. [In Persian]

21- Nematollahi M, Fesharaki H, Toufighi M. Comparison of patient rights laws with bill of Patient rights and surveys of physicians of the Fars University of medical science. *Teb&Tazkieh* 2000; 36(11): 59-63. [In Persian]